

Boekbespreking

Drs. V. Buijns is senior medewerker Onderwijsresearch en -ontwikkeling, Hogeschool van Amsterdam

Boekbespreking van: Co Boot en Harm Tillema (2001) Competentiegericht beoordelen in hoger beroepsonderwijs, Utrecht: LEMMA.

De opleiding Small Business & Retail Management van de Saxion Hogeschool neemt binnen Hogeschoolland een bijzondere plaats in; men lijkt daar op het gebied van onderwijsvernieuwing net iets verder te gaan dan andere opleidingen/hogescholen durven. Vertegenwoordigers van de opleiding kunnen gloedvol vertellen over het vernieuwende concept waarin de studenten de ondernemer zijn van hun eigen leerproces. Geen curriculum, geen rooster, studenten die zelf de stofzuiger pakken om hun ontmoetingsruimte aan kant te houden. Toch blijf je na iedere ontmoeting met docenten of studenten achter met het gevoel dat je er niet helemaal de vinger achter kunt krijgen. Je mag dan ook slechts een glimp werpen op het competentieprofiel dat zo'n centrale en cruciale rol speelt in de opleiding. Kortom, een opleiding die tot de verbeelding spreekt.

De kans op meer inzicht wordt nu geboden door het verschijnen van het boek *Competentiegericht beoordelen in hoger beroepsonderwijs* van Co Boot en Harm Tillema. In dit boek gaan ze in op het beoordelen binnen het probleemoplossend ondernemend leerconcept (POOL-concept) van Small Business & Retail Management. Helaas is de titel door zijn algemene bewoordingen wat misleidend: het gaat om een concreet project bij een concrete opleiding. Wellicht was een ondertitel hier op zijn plaats geweest.

Centraal in het boek staat de constatering dat bestaande toetsmethoden niet strookten met het door Small Business & Retail Management gekozen onderwijsconcept. De opleiding ging op zoek naar een manier van beoordelen die naast het beoordelen van prestaties ook de leerervaringen van de student zou volgen én bovendien zou helpen om zijn/haar ontwikkeling bij te sturen. De zoektocht naar dit congruente evaluatiesysteem, zoals de auteurs het noemen, kreeg vorm in het EDAS-project (Educational Development and Assessment System), waarvan beide auteurs deel uit maakten.

Ze zijn op zoek gegaan 'naar een combinatie van assessmentinstrumenten die de student in staat stellen individueel en zelfsturend, over langere perioden, gericht op inzicht in eigen leervorderingen, diagnostisch vast te stellen welke taken en leerinhouden bijdragen aan de eigen competentieontwikkeling'. Er is gekozen voor twee instrumenten: portfolio en development center. In het boek doen de auteurs verslag van de ontwikkeling en toepassing van deze assessmentinstrumenten.

De auteurs onderbouwen deze keuze op basis van het competentiegericht leren dat centraal staat in het POOL-concept. Zij beschouwen het portfolio en het development center als onlosmakelijk met elkaar verbonden. Door middel van het portfolio wordt de

continuïteit in de ontwikkeling van de student benadrukt. Het development center fungeert als een momentopname, waarbij het concrete gedrag van studenten in beroepsrelevante situatie wordt geobserveerd.

De auteurs gaan in de eerste twee hoofdstukken in op de ontwikkeling van het competentiegericht beroepsprofiel als voorwaarde voor een competentiegericht beoordelingsstelsel. Small Business & Retail Management heeft gekozen voor een wetenschappelijk onderzoek naar ondernemersgedrag gecombineerd met een 'wisdom of practice'-studie, waarbij beroepsbeoefenaren worden gevraagd het belang van bepaalde competenties aan te geven.

Vervolgens komen het portfolio en het development center aan de orde. In het boek wordt helaas heel summier ingegaan op het POOL-concept; het probleemoplossend en ondernemend leerconcept. Alleen de centrale kenmerken worden genoemd: het leren voor ondernemerschap in authentieke situaties, in samenspraak met het bedrijfsleven volgen van de veranderingen in de omgeving en de student als ondernemer van zijn eigen leerproces. Dit leidt tot eigen verantwoordelijkheid voor de student voor keuzen in het leerproces en dus tot gedifferentieerde leerwegen.

Hoewel voor een goed begrip van het EDAS deze informatie op zich voldoende lijkt, is het jammer dat voor de geïnteresseerde lezer niet wat uitgebreider wordt ingegaan op het POOL-concept en vooral ook hoe dit in de praktijk werkt. Slechts zeer fragmentarisch en verspreid over de tekst verschijnen verder enkele puzzelstukjes: 'de opleiding Small Business & Retail Management bestaat voor een belangrijk deel uit individuele leerroutes die zich grotendeels buiten het gezichtsveld van de docent voltrekken'. Veel inzicht biedt dit niet; wat is een belangrijk deel: de helft, 90%? Wat betekent grotendeels? Elders in de tekst raakt de lezer wat in vertwijfeling: 'kenmerkend voor de onderwijsorganisatie is de indeling in cohorten (jaargroepen), waarbij de docenten op eigen wijze vorm geven aan het curriculum'. Waren dat niet de studenten? Is dit een beschrijving of heb ik het toch nog niet helemaal begrepen?

Dat het onderwijsconcept in het boek onderbelicht blijft is vreemd omdat de auteurs de stelling plegen dat er congruentie dient te zijn binnen het gekozen onderwijsconcept: bij een flexibel curriculum hoort een flexibel evaluatiesysteem. Dit hebben de auteurs voor hun eigen tekst helaas niet consequent opgevat of wellicht onderschat; voor een goed begrip van EDAS is een goed begrip van POOL van belang.

Onduidelijk blijft verder of naast het portfolio en development center op andere wijze toetsing plaatsvindt. Het doet vermoeden van wel omdat een student in een illustratieve tekst aangeeft dat er geen studiepunten 'hangen' aan het development center.

Ondanks deze kritische kanttekeningen geven de auteurs een helder en leerzaam inzicht in de ontwikkeling van het portfolio en development center. Leerzaam is de beschrijving van het groeimodel dat bewust of door omstandigheden gedwongen (dat blijft in het midden) voor portfolio is gehanteerd. Van verzamelen (dossierportfolio), tot het zichtbaar maken van prestaties (gedragsportfolio), naar reflectie (ontwikkelingsportfolio). Voor opleidingen die overwegen portfolio's in te voeren kan dit een goede les

zijn; probeer niet in een keer perfectie te bereiken maar laat studenten en docenten door middel van een groei-model een leerproces doorlopen. Een van de conclusies van de auteurs, op basis van uitgevoerd onderzoek, is daarom ook dat van studenten (en mijns inziens ook docenten) bij dit instrument een bepaald gedrag verlangd wordt dat relatief nieuw is in het hoger onderwijs: reflectie op en inzicht geven in je eigen ontwikkelingsproces.

In het hoofdstuk over development center gaan de auteurs met name in op de ontwerpprocedure en assessorentraining. Bij de ontwerpprocedure onderscheiden ze negen fasen. Deze fasen komen in grote lijnen overeen met processtappen die andere auteurs over onderwijsassessments onderscheiden. Opvallende afwijking is dat eerst gekozen wordt voor het ontwerpen van praktijkproeven en daarna pas voor het formuleren van beoordelingscriteria. Het geheel wordt geïllustreerd met impressies van assessoren en studenten. Ten aanzien van de assessorentraining concluderen de auteurs dat een training niet voldoende is, maar dat continue aandacht voor de competentieontwikkeling van assessoren nodig is.

In het concluderende hoofdstuk 'Lessen en ervaringen met EDAS' is een belangrijke constatering van de auteurs dat het competentiegericht onderwijs vraagt om een uitgebalanceerd systeem van meerdere instrumenten, die verschillende functies hebben. In dit hoofdstuk gaan ze in op een aantal aandachtsgebieden bij de ontwikkeling van een competentiegericht evaluatiesysteem.

Hoewel het boek inzicht geeft in het verloop van het EDAS-project, is het geheel een bevestiging van eerdere ervaringen met Small Business & Retail Management; je blijft als lezer met het gevoel achter dat je slechts een gedeelte van de informatie hebt en dat je met veel vragen achterblijft. Waarom wordt er consequent gesproken van een evaluatiesysteem en niet van een beoordelingssysteem, terwijl in de titel wel degelijk beoordelen staat? Worden er naast portfolio en development center ook andere toetsvormen gebruikt? Hoe zit het met de studiepunten? Hoe werkt POOL in de praktijk? De auteurs zijn er in geslaagd de tekst compact en to-the-point te houden, maar de honger van de lezer is, voor mijzelf sprekend, nog lang niet gestild.